

UDK 929 Barada, Miho
930.(497.5)''19''
94(497.5)''04/14''
Prethodno priopćenje
Primljeno: 15. 10. 2010.
Prihvaćeno: 15. 4. 2011.

Miho Barada kao nastavnik pomoćnih povijesnih znanosti i profesor hrvatske povijesti

Tomislav Galović
Odsjek za povijest i Zavod za hrvatsku povijest
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3
10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: tgalovic@ffzg.hr

Unutar znanstvenoga rada Mihe Barade (1889. – 1957.) hrvatska ranosrednjovjekovna povijest i pomoćne povijesne znanosti zauzimaju važno i istaknuto mjesto, odnosno ta dva područja u potpunosti prevladavaju u njegovu opusu. Još od studentskih dana na Filozofskome fakultetu zagrebačkoga Sveučilišta, a posebno nakon završetka školovanja/specijalizacije u Vatikanskoj školi za paleografiju, diplomatiku i arhivistiku (Scuola Vaticana di Paleografia, Diplomatica e Archivistica) Barada je pokazivao izražen interes za latinsku paleografiju, diplomatiku i kronologiju tako da je već 1933. bio imenovan honorarnim nastavnikom za pomoćne povijesne znanosti (pomoćne historijske nauke) na zagrebačkome Filozofskom fakultetu. U tome statusu ostao je do 1940., a nastavu je držao do 1943. godine. U radu će se posebno i u nekim segmentima vrlo detaljno prikazati znanstveno-nastavni rad Mihe Barade na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i to prvotno kao nastavnika iz pomoćnih povijesnih znanosti, a potom kao profesora hrvatske srednjovjekovne povijesti držeći nastavu iz toga predmeta od 1938. do 1954. godine, tj. do umirovljenja. Na temelju spisa iz Arhiva Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu iznijet će se podaci o predmetima (kolegijima) i satnici koje je Barada držao te ujedno pratiti njegova znanstvena istraživanja i objavljivanje radova. Uz to nekoliko riječi posvetit će se i njegovu doprinosu organizaciji i realizaciji tečajeva te predavanja iz latinske paleografije održavanih u onodobnome Historijskom institutu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Ključne riječi: Miho Barada (1889. – 1957.), hrvatska srednjovjekovna povijest, pomoćne povijesne znanosti (latinska paleografija, diplomatika, kronologija), Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za povijest, nastava.

Uvod

Hrvatski povjesničar – medievist don Miho Barada, svećenik splitske nadbiskupije, rođen je 16. ožujka 1889. godine u Segetu Donjemu kod Trogira.¹ U obližnjemu Splitu 1908. godine završava Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju, a studij teologije diplomirao je 1912. godine u Zadru. Od 1926. do 1929. godine, poglavito poticajem prof. Ferde Šišića do kojega je, pak, došlo zbog sretnoga spleta okolnosti i Baradina pronalaska trogirskih notarskih i sudskih knjiga iz XIII. i XIV. stoljeća te njegova stručnog i znanstvenog interesa za iste – tada već kao 37-godišnjak Barada odlučuje studirati povijest na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na istome fakultetu 1929. godine stječe i doktorat disertacijom *Topografija Porfirogenitove Paganije*.² Riječ je o radu koji je prethodno bio tiskan u *Starohrvatskoj prosvjeti*.³ Nakon doktorata – opet nagovorom i pomoći prof. Ferde Šišića, ali i don Frane Bulića – odlazi u Rim na studij/specijalizaciju u Vatikansku školu za paleografiju, diplomatiku i arhivistiku (Scuola Vaticana di Paleografia, Diplomatica e Archivistica), koju uspješno završava 1931. godine. Iste mu je godine u Zagrebu tiskana i važna povijesna rasprava *Episcopus Chroatensis*, napisana doduše još 1928. godine, kojom čvrsto zakoračuje u hrvatsku historiografiju donoseći nova tumačenja uz nekoliko ključnih pitanja hrvatskoga ranog srednjovjekovlja.⁴ Toj raspravi uskoro se pridružuju još jedan njegov, uistinu važan, rad: *Dinastičko pitanje u Hrvatskoj XI. stoljeća*.⁵

¹ Za osnovne biografske podatke v. Stjepan Antoljak, “Barada, Miho /Seget kraj Trogira 16. III. 1889./” u: *Hrvatska Enciklopedija*, sv. II., Zagreb, 1941., s. v.; Stjepan Antoljak, “Barada, Miho, povjesničar (Seget kod Trogira, 16. III 1889 – Zagreb, 9. VII 1957)” u: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 1., Zagreb 1983., s. v.; Stjepan Antoljak, “Ferdo Šišić – Miho Barada – u povodu 110-te i 90-te godišnjice rođenja, *Nastava povijesti – Hachaba ucmapuje – Pouk zgodovine – Hachaba no ucmapuja*, br. 3/1979., Zagreb, 1979., str. 206 – 209; Stjepan Antoljak, “Miho Barada (1889 – 1989)”, *Arhivski vjesnik*, 34 (1990): 95 – 110.; Nevenka Bezić-Božanić, “Povijest je učiteljica života. Prilog životopisu Mihovila Barade (1889. – 1957.)”, *Vartal – časopis za kulturu*, god. 13., br. 1-2 (2004): 125 – 128; Ivan Golub, “Prinosi za životopis Mihe Barade (1889 – 1957) – o stoljetnici rođenja”, *Croatia Christiana periodica*, god. XV., br. 27 (1991), 144 – 148.; Branimir Gušić, “Miho Barada (1889 – 1957)” u: *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1957.*, knj. 64., Zagreb, 1960., 139 – 146; Jakša Ravlić, “In memoriam Miho Barada”, *Historijski zbornik*, god. X., br. 1. – 4 (1957): 271 – 272; *** “Barada, Miho, hrv. povjesničar (Seget kraj Trogira, 16. III. 1889 – Zagreb, 9. VII. 1957)” u: *Hrvatska enciklopedija*, sv. 1., Zagreb, 1999., s. v.

² Dana 29. svibnja 1929. godine Barada je pristupio i položio dvosatni rigoroz iz hrvatske povijesti i geografije, a 15. listopada 1929. godine jednosatni rigoroz iz filozofije. Usp. Ivan Kurjak, “Doktorirali na Filozofskome fakultetu” u: *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Monografija*, ur. Stjepan Damjanović, Zagreb, 1998., 332.

³ “Topografija Porfirogenitove Paganije”, *Starohrvatska prosvjeta*, n. s. II., br. 1. – 2. (1928): 37 – 54. Skrenimo ovdje pozornost na činjenicu da Barada cara-pisca (*Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος*) redovito naziva Porfirogenit – sukladno srednjovjekovnome izgovoru (usp. amen → amin), a ne u historiografiji uobičajeno Porfirogenet.

⁴ “Episcopus Chroatensis”, *Croatia Sacra*, god. 1 (1931): 161 – 215 i kao zasebno izdanje *Episcopus Chroatensis. Historijska rasprava*, Zagreb, 1931. Usp. i Ivan Basić, “Problemi proučavanja ranosrednjovjekovne crkvene organizacije u studijama Mihe Barade”, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, 40 (2008): 54 – 68.

⁵ *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, sv. L. (za godinu 1928. i 1929.), Split, 1932., 157 – 199. + tabla VIII. /+ ispravci na str. 439./.

Do 1932. godine Miho Barada vrši službu podupravitelja biskupskoga sjemeništa u Splitu, a 19. prosinca iste godine imenovan je izvanrednim profesorom crkvene povijesti na zagrebačkome Bogoslovskom (rimokatoličkom) fakultetu. Ponešto iznenađen takvom odlukom odlučuje se 1933. stalno nastaniti u Zagrebu.

Pokazavši veliki interes za latinsku paleografiju, diplomatiku i kronologiju – nastojanjem Ferde Šišića (iako ga je ovaj već prije kanio primiti za stalno, ali mu to nije polazilo za rukom) te Grge Novaka⁶ s kojim će najzad biti u iznimno dobrim odnosima – 1933. godine Barada biva imenovan honorarnim nastavnikom za *pomoćne historijske nauke* na Filozofskome fakultetu u Zagrebu.⁷

Barada kao nastavnik pomoćnih povijesnih znanosti

Budući da je vrlo teško kod sveučilišnih nastavnika odijeliti znanstvenu od nastavne djelatnosti, tako ćemo u ovome radu, na temelju spisa iz Arhiva Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,⁸ prikazati znanstveno-nastavni rad Mihe Barade na tome Fakultetu u razdoblju od 1933. do 1940. odnosno 1943. godine, koji je vezan uz pomoćne povijesne znanosti te od 1938. do 1954., tj. do godine umirovljenja, koji ide uz hrvatsku povijest.

Prije Baradina dolaska na Fakultet kao honorarnoga nastavnika pojedina je predavanja iz pomoćnih povijesnih znanosti držao prof. Ljudmil Hauptmann. Tako je on, primjerice, u zimskome semestru školske godine 1932./1933. uz predavanja iz opće povijesti srednjega vijeka i seminara *Annales regni Francorum* držao i jedan sat predavanja iz *Paleografije*, a drugi semestar jedan sat iz *Hronologije*.⁹ Naime, tada je *Seminar za pomoćne historijske nauke* bio bez stalnoga predavača.¹⁰

Nastavu iz pomoćnih povijesnih znanosti Barada je počeo držati u školskoj godini 1933./1934. i to predavanjima iz *Latinske paleografije* dva sata tjedno uz napomenu da će se nastava odvijati “po dogovoru” sa slušačima.¹¹ Iduće je, pak, godine predavao *Diplomatiku s hronologijom*.¹²

⁶ Viktoria Franić Tomić, “Nepoznati dokumenti o Grgi Novaku i Miroslavu Krleži, koji osvjetljavaju kulturnu atmosferu sredine stoljeća u Hrvatskoj”, *Croatica et Slavica Iadertina* 6 (2010): 314, 316.

⁷ O pomoćnim povijesnim znanostima na Filozofskome fakultetu u Zagrebu v. Tomislav Galović, “O stotoj obljetnici utemeljenja Katedre [za pomoćne povijesne znanosti] (1908. – 2008.)”, *Pro tempore. Časopis studenata povijesti*, god. VI., br. 6 – 7 (2009): 362 – 365.

⁸ Nadalje: AFFZg i pripadajuća arhivska oznaka.

⁹ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1932./33. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1932., 71.; *Red (...)*, Zagreb, 1933., 31.

¹⁰ Usp. Tomislav Raukar – Zdenka Janeković Römer, “Odsjek za povijest” u: *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Monografija*, ur. Stjepan Damjanović, Zagreb, 1998., 85.

¹¹ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1933./34. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1933., 83.; *Red (...)*, Zagreb, 1934., 8.

¹² Usp. *Red (...)*, Zagreb, 1934., 14.; *Red (...)*, Zagreb, 1935., 12.

No, njegove početničke godine na fakultetu – i Bogoslovskome i Filozofskome – bit će obilježene polemikama. Naime, 1933. objavljena je Baradina paleografska kritika rada G. Prage “*Scriptorium* opatije sv. Krševana u Zadru” u kojoj su taksativno nabrojani brojni propusti i kriva piščeva tumačenja. Praga je odgovorio pa je Barada uz pomoć Viktora Novaka polemiku nastavio i 1935. godine na stranicama *Jugoslavenskoga istoriskog časopisa*.¹³ Potom je uslijedila i druga paleografska kritika na relaciji Barada – Radonić – Čremošnik.¹⁴

Izuzev njih objavljuje i seriju članaka pod naslovom “Iz starohrvatske povijesti”,¹⁵ a u *Vjesniku Hrvatskoga arheološkoga društva* dva rada: “*Tabella plumbea Traguriensis*” i “Historicitet imena Svačić”.¹⁶

Na Filozofskome fakultetu školske godine 1935./1936. Barada uz *Latinsku paleografiju* drži i *Paleografsko-diplomatičke vježbe*, no s bitnom napomenom da su te vježbe jedanput tjedno po jedan sat – predviđene samo za “naprednije” studente.¹⁷ Iduće nastavne godine ponovno uvodi dvosatna predavanja iz *Diplomatike s hronologijom* te po jedan sat *Paleografsko-diplomatičkih vježbi*.¹⁸

Spomenimo i to da je od šestoga godišta iz 1936. godine pa sve do desetoga godišta iz 1940. godine Barada obnašao službu urednika časopisa *Croatia Sacra – arhiv za crkvenu povijest Hrvata / Croatia Sacra – commentari historiae Sacrae Croatorum*. Časopis je izdavala Hrvatska bogoslovska akademija u Zagrebu.

Dana 21. rujna 1937. godine Miho Barada imenovan je redovitim profesorom Bogoslovskoga fakulteta u Zagrebu. No, nastavu na drugome fakultetu nije zane-

¹³ “*Scriptorium* opatije sv. Krševana u Zadru od G. Praga. Paleografska kritika” u: *Godišnjak Univerziteta Kraljevine Jugoslavije u Zagrebu za školske godine 1929/30–1932/33*, Zagreb, 1933., 85 – 99.; “Giuseppe Praga. Lo *Scriptorium* di San Grisogono in Zara. Nota polemica, I. S. E. Estratto dagli Atti e Memorie della Società Dalmata di Storia patria”, vol. III-IV, Zara, 1934, 8°, 29., *Jugoslavenski istoriski časopis*, god. I., sv. 3 – 4, Ljubljana – Zagreb – Beograd, 1935., 489 – 502.

¹⁴ “Дубровачка акта и повеље. Сабрао и објавио др. Јован Радонић, св. I и II. Издање Српске краљевске академије. Београд, 1934. 8°, XX, 1000”, *Jugoslavenski istoriski časopis*, god. I., sv. 1. – 2., Ljubljana – Zagreb – Beograd, 1935., str. 104 – 111; “Polemika: Odgovor g. Čremošniku”, *Jugoslavenski istoriski časopis*, god. V., sv. 1. – 2. (1939): 289 – 294.

¹⁵ “Iz starohrvatske povijesti I. Seoba Hrvata i Srba”, *Nastavni vjesnik*, knj. XLII./1933. – 1934., sv. 5. – 6. – 7., Zagreb, 1934., 172 – 179; “Iz starohrvatske povijesti [II. Seoba Hrvata i Srba]”, *Nastavni vjesnik*, knj. XLII./1933. – 1934., sv. 8. – 9. – 10., Zagreb, 1934., str. 250. – 257. Ta dva članka objedinjena su u knjižicu *Seoba Hrvata i Srba*, Zagreb, 1934. Treći nastavak ove serije članaka je “Iz starohrvatske povijesti II. Natpis hrvatske kraljice Jelene”, *Nastavni vjesnik*, knj. XLIII./1934. – 1935., sv. 3. – 5./studeni – prosinac – siječanj, Zagreb, 1935., str. 73 – 78.

¹⁶ “*Tabella plumbea Traguriensis*”, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, n. s., sv. XVI., Zagreb, 1935., 11 – 18 i dvije slike; “Historicitet imena Svačić”, *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, n. s., sv. XVI., Zagreb, 1935., 137 – 141.

¹⁷ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1935./36. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1935., 18.; *Red (...)*, Zagreb, 1936., 17.

¹⁸ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1936./37. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1936., 89.; *Red (...)*, Zagreb, 1937., 17.

marivao, štoviše, ubrzo počinje držati nastavu i iz nacionalne povijest na Filozofskome fakultetu u Zagrebu.

U školskoj godini 1937./1938. uz *Latinsku paleografiju* i *Paleografsko-diplomatičke vježbe* Barada uvodi i nastavu iz *Arhivistike* jedanput tjedno po jedan sat.¹⁹ Koliko je to poznato, ovo je po prvi puta da se takva nastava predavala na Odsjeku za povijest.

Na Bogoslovskome, pak, fakultetu – uzmimo za usporedbu – te iste nastavne godine u zimskome semestru drži predavanja iz *Opće crkvene povijesti u staro doba*, seminar za crkvenu povijest, poseban kolegij pod naslovom *Episcopus Croatensis* te *Diplomatiku s hronologijom*,²⁰ ali potonje ne u zgradi Bogoslovskega nego u predavaonici historijskoga seminara Filozofskoga fakulteta.

Sljedeće akademske godine, tada kao redoviti profesor Bogoslovskega fakulteta gdje drži predavanja i seminar za *Opću crkvenu povijest u staro, srednje i novo doba* te kolegij *Episcopus Croatensis*, Barada – uz predavanja iz *Diplomatike* (tri sata tjedno) te jedan sat *Paleografsko-diplomatičkih vježbi* i idući semestar jedan sat iz *Hronologije* – počinje držati i nastavu iz hrvatske srednjovjekovne povijesti. Tako u zimskome semestru predaje kolegije: *Hrvati u IX. stoljeću* sa seminarom te u ljetnome semestru *Historijsku topografiju Hrvatske* uz prateći dvosatni seminar.²¹ Iz toga razdoblja datira i skripta *Historijska topografija Hrvatske*, koja je Barada sastavio za potrebe studenata Filozofskoga fakulteta.²² Napomenimo da je tada *Seminar za pomoćne historijske nauke* i dalje službeno nepopunjen.

Uz sve obveze Barada ne zanemaruju istraživački rad i pisanje pa mu tako 1938. godine kao knjiga iz tiska izlazi važna diplomatsko-paleografska studija *Dvije naše vladarske isprave*,²³ u kojoj detaljno analizira Trpimirovu i Muncimirovu ispravu.

Školske godine 1939./1940. Barada kombinira svoja predavanja tako da drži dio iz pomoćnih povijesnih znanosti (dva sata *Latinske paleografije*), a dio iz hrvatske povijesti (dva sata kolegija *Hrvatski knezovi IX. stoljeća*).²⁴ Naime, nakon Šišićeva umirovljenja njegovu nastavnu obvezu preuzima Barada,²⁵ koji je 30. ožujka

¹⁹ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1937./'38. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1937., 97.; *Red (...)*, Zagreb, 1938., 13.

²⁰ *Red (...)*, Zagreb, 1937., 113.

²¹ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1938./'39. – rukopis.

²² Usp. Makso Pelosa, "Razvoj crkvenopokrajinske pripadnosti Senjske i Kravsko-modruške biskupije", *Senjski zbornik*, sv. 6., god. VI (1975): 258.

²³ "Dvije naše vladarske isprave", *Croatia Sacra – arhiv za crkvenu povijest Hrvata*, god. VII., br. 13. – 14., Zagreb, 1937., str. 1 – 96 + pet slika i kao knjiga *Dvije naše vladarske isprave. Diplomatično-paleografska studija*, Zagreb, 1938.

²⁴ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1939./'40. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1939., str. 123.

²⁵ Time je F. Šišić u osobi M. Barade ostavio svoga nasljednika na Katedri hrvatske povijesti. Usp. Stjepan Antoljak, "Ferdo Šišić", *Arhivski vjesnik* 33 (1990): 141.

1940. godine izabran za redovitoga profesora hrvatske povijesti na Filozofskome fakultetu. Službeno odlazi s Bogoslovskega fakulteta i dolazi na mjesto tada već pokojnoga Šišića (1869. – 1940.), kojemu je – napomenimo i to – gotovo do zadnjega dana pomagao pri priređivanju novoga izdanja *Pregleda povijesti hrvatskoga naroda*.²⁶

Nova situacija primorala je Baradu na još uže povezivanje dvaju predmeta – pomoćnih povijesnih znanosti i hrvatske srednjovjekovne povijesti. Tako u zimskom i ljetnome semestru školske godine 1940./1941. drži kolegije: *Hrvatski kraljevi XI. stoljeća*, *Izvori za hrvatsku povijest*, seminar *Čitanje i tumačenje Trpimirove i Mutimirove isprave te Diplomatičku*.²⁷

Po smrti Ferde Šišića 1940. godine u glasniku Hrvatskoga sveučilišnog društva *Alma Mater Croatica* Barada piše nekrolog svome dragom učitelju riječima: “In memoriam nuper defuncti professoris dr. Ferdinandi Šišić”,²⁸ a dio je toga napisao prenesen i u dnevniku *Nova riječ*, novinarskim stilom i s uredničkim, pomalo bombastičnim, naslovom: Kako je umro dr. Ferdo Šišić? – S olovkom u ruci korigirajući svoje životno djelo “Povijest Hrvata”.²⁹

Barada kao profesor hrvatske povijesti

Od 1940. do 1954. godine Miho Barada je profesor hrvatske srednjovjekovne povijesti i – slobodno to možemo kazati – čelna osoba Katedre za hrvatsku povijest na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Koje su sve obveze išle uz takav status, dobro se ističe u ondašnjim fakultetskim spisima. On je: *redovni profesor narodne historije te predstojnik seminara za narodnu povijest, honorarni nastavnik za pomoćne historijske nauke, član ispitnih komisija za polaganje profesorskih ispita za gimnazije, trgovačke akademije, za muzealne kustose i arhive*.³⁰

U *Nastavnom vjesniku* 1940. godine tiskan mu je važan rad o nekoliko splitskih povijesnih izvora,³¹ a u *Hoffillerovom zborniku* piše rad o “Nadvratniku VII stoljeća iz Kaštel Sućurca”.³²

²⁶ Ferdo Šišić, *Pregled povijesti hrvatskoga naroda*, prir. Jaroslav Šidak, Zagreb, 1962., 9. Usp. i Viktor Novak, “Ferdo Šišić (9. III. 1869. – 21. I. 1940.)” u: *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godine 1946. – 1948.*, knj. 54., Zagreb, 1949., 426.

²⁷ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1940./41. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1940., str. 68. – 69; *Red (...)*, Zagreb, 1941., 12.

²⁸ *Alma Mater Croatica*, god. III., br. 6. – 7., Zagreb, 1940., 221 – 224.

²⁹ *Nova riječ*, dnevnik, god. V., br. 170., Zagreb, 14. ožujak/mart 1940., 9.

³⁰ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1940./41. – rukopis.

³¹ “Skup splitskih povijesnih izvora”, *Nastavni vjesnik*, knj. XLIX, sv. 2/studeni – prosinac, školska godina 1940. – 1941., Zagreb, 1940., 81 – 92.

³² *Hoffillerov zbornik. Naučni radovi posvećeni Viktoru Hoffilleru o 60 godišnjici njegova života 19. veljače 1937. godine* (= *Vjesnik Hrvatskoga arheološkoga društva*, n. s., sv. 18-19-20-21/1937. – 1940.), Zagreb, 1940., 401 – 418 i tri slike. Usp. i Basić, “Problemi proučavanja”, str. 68 – 74.

Za cijelo promatrano razdoblje njegova nastavnog i profesorskog djelovanja Barada konstanto prati historiografiju i piše što kraće novinske članke, što različite prikaze i recenzije. Tako u *Bogoslovskoj smotri*, *Jadranskom dnevniku*, *Obzoru*, prosvjetnom listu *Zlatno klasje*, *Jutarnjemu listu*, glasniku *Alma Mater Croatica* i drugima.³³

U uredništvu *Hrvatske Enciklopedije* (1941. – 1945.) kao vanjski urednik struke zadužen je, uz Stjepana Antoljaka i Antuna Dabinovića, za hrvatsku povijest. U *Hrvatskoj Enciklopediji* piše mnoge važne članke koji tematski obrađuju hrvatski rani srednji vijek, a posebno se tu ističe opširni članak o Dalmaciji u srednjemu vijeku objavljen u četvrtome svesku tiskanom 1942. godine.

Dana 16. svibnja 1941., dva dana uoči potpisivanja sramotnih Rimskih ugovora, Barada istupa novinskim člankom “Državnopravno značenje krunidbe kralja Zvonimira” pokazujući time svoj stav prema takvome nepravednom političkom činu kojim je Dalmacija otrgnuta od matice Hrvatske.³⁴ U istome tonu nastupio je i u *Ustaškome godišnjaku* za 1942. godinu člankom “Međunarodni državopravni položaj Hrvata za narodnih vladara”³⁵

Uz don Lovru Katića i Jaroslava Šidaka suautor je udžbenika *Hrvatska povijest za VIII. razred srednjih škola. I. svezak*, u kojemu je obradio hrvatsku povijest do 1102. godine. Prvo je izdanje udžbenika objavljeno u Zagrebu 1941. godine, a druga dva (s minimalnim izmjenama) 1942. i 1943. godine.

Kao povjesničar ali i teolog Barada se 1941. godine dotakao i upustio u polemiku s Jaroslavom Šidakom oko “Bosanske crkve”.³⁶ Na koncu je ta polemika završila pomirenjem, ali odnosi između njih dvojice više nisu bili kao prije.

U zimskome i ljetnome semestru 1941./1942. godine Barada je predavao sljedeće kolegije: *Nutarnje stanje u Hrvatskoj do XII. vijeka*, *Izvori za hrvatsku povijest*, seminar *Čitanje izvora starije hrvatske povijesti i Latinska paleografija*.³⁷ Iduće akademske godine djelomično ponavlja predavanja s time da umjesto *Izvora za hrvatsku povijest* drži predavanja o *Tomu arciđakonu splitskom*, a namjesto *Paleografije Diplomatičke*.³⁸

Od 1943. godine uz Ljubu Karamana urednik je *Časopis za hrvatsku povijest* na stranicama kojega publicira brojne prikaze i recenzije te dva važna rada: “Iz kro-

³³ Vidjeti *Bibliografiju radova Mihe Barade* u ovome tematskom bloku o Mihi Baradi.

³⁴ *Hrvatski narod*, dnevnik, god. III., br. 93., Zagreb, petak, 16. svibnja 1941., 2.

³⁵ *Ustaški godišnjak 1942*, Zagreb, 1942., str. 41 - 43. Taj je članak pretiskan i u *Naraštaju slobode – polumjesečniku ustaške mladeži*, god. II., br. 12. (19.), Sarajevo, 1943., 3 - 4.

³⁶ “Šidakov problem Bosanske crkve”, *Nastavni vjesnik*, knj. XLIX., br. 6./srpanj - kolovoz, školska godina 1940. - 1941., Zagreb, 1941., str. 398. - 411.; “Osvrt na odgovor J. Šidaka”, *Nastavni vjesnik*, knj. L, br. 1./rujan - listopad, školska godina 1941. - 1942., Zagreb, 1941., 17 - 20.

³⁷ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1941./42. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1942., 13.

³⁸ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1942./43. – rukopis.

nologije hrvatske poviesti”³⁹ kojim je dao neka svoja kronološka tumačenja naših srednjovjekovnih spomenika i “Postanak hrvatskog plemstva”, kojim odbacuje teze Ljudmila Hauptmanna iznesene 1942. godine.⁴⁰

U zimskome semestru 1943./1944. godine nastupa s kolegijima: *Protohistorija Hrvata* i *Poviestna topografija Hrvatske*, seminarom: *Čitanje i tumačenje izvora* te jednosemestralnim kolegijem *Historia Salonitana maior*. U ljetnome semestru, uz spomenuto, čita i tumači izvore o hrvatskome plemstvu.⁴¹

Iz iznesenoga je vidljivo da se Barada u predavačkome smislu pomalo povlači s polja pomoćnih povijesnih znanosti. To će se potvrditi iduće nastavne godine kada predaje samo četiri sata tjedno kolegij *Hrvatska u X. i XI. stoljeću* i popratni seminar *Čitanje i tumačenje izvora*. Zanimljivo je spomenuti da su se ovi seminari ustalili održavati subotom ujutro od 9 do 11 sati.⁴²

U prvoj knjizi zbornika *Naša domovina* iz 1943. godine Barada piše pregled “Hrvatske državne poviesti”⁴³ a surađuje i u već glasovitome *Kulturno poviestnom zborniku Zagrebačke nadbiskupije* uvodnim člankom o važnosti utemeljenja Zagrebačke biskupije.⁴⁴

Činjenicu o njegovome povlačenju s pomoćnih povijesnih znanosti dodatno potvrđuje njegovo nastojanje oko dovođenja novoga nastavnika na taj predmet. Upravo je njegovom preporukom 1944. godine Zlatko Tanodi⁴⁵ imenovan docen-

³⁹ “Iz kronologije hrvatske poviesti”, *Časopis za hrvatsku poviest*, knj. 1., sv. 1. – 2. (1943): 127 - 132.

⁴⁰ “Postanak hrvatskog plemstva”, *Časopis za hrvatsku poviest*, knj. 1., sv. 3./1943 (1943): 193 - 218. Usp. i “Ljudmil Hauptmann, Podrijetlo hrvatskoga plemstva, Rad HA 273 (1942): 79-112, Tisak Narodne tiskare, Zagreb”, *Časopis za hrvatsku poviest*, knj. 1., sv. 3 (1943), 287 - 288.

⁴¹ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1943./44. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1943., 17; *Red (...)*, Zagreb, 1944., 17.

⁴² AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1944./45. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1944., 16.

⁴³ “Poglavlje XII. Grane hrvatske poviesti. A. Hrvatska državna poviest” u: *Naša domovina. Zbornik – knjiga I. Nezavisna Država Hrvatska: sv. 1. Hrvatska zemlja – Hrvatski narod – Hrvatska poviest – Hrvatska znanost*, ur. Filip Lukas, Zagreb, 1943., 176 - 179.

⁴⁴ “Važnost osnutka Zagrebačke biskupije” u: *Kulturno poviestni zbornik Zagrebačke nadbiskupije u spomen 850. godišnjice osnutka (I. dio)*, ur. Dragutin Kniewald, Zagreb 1944., str. 1. - 4. Ovaj je rad pretiskan u *Istarskoj Danici* 1994., Pazin, 1993.; 47 - 51.

⁴⁵ Hrvatski povjesničar i arhivist Zlatko (kasnije kao Aurelio) Tanodi rođen je u Brezničkome Humu kod Varaždina 1. rujna 1914. godine. Gimnaziju je završio u Varaždinu, a 1937. na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirao je studij povijesti. Na istome je fakultetu 1944. godine stekao doktorat obranivši disertaciju “Zagrebačka Zlatna bula” iz 1242. koja je ubrzo i tiskana u *Vjesniku Hrvatskoga državnog arhiva* (XI./1945., 1 - 42). Nakon rada u Gradscome arhivu u Varaždinu zaposlio se 1940. godine u Državnome arhivu u Zagrebu (danas Hrvatski državni arhiv). Samostalno objavljuje 1942. prvi svezak srednjovjekovnoga diplomatičkog gradiva koje se odnosi na Varaždin (*Monumenta historica liberae regiae civitatis Varasdini – Poviestni spomenici slobodnoga kraljevskoga grada Varaždina*), a 1944. godine u suradnji s A. Wissertom prvi dio drugoga sveska iste edicije. Uz nekoliko studija i članaka objavljuje i knjigu *1300 godina hrvatske državnosti: dokumenti* (1944.). Svršetkom Drugoga svjetskog rata emigrira te boraveći kao izbjeglica u Austriji i Italiji odlučuje se na daljnje školovanje i specijalizaciju. Studira pravne znanosti u Grazu (1946.), a potom u Vatikanu arhivistiku i knjižničarstvo

tom za pomoćne povijesne znanosti na zagrebačkome, tada Mudroslovnome, fakultetu. Preporuku je učinio zbog već iskazanoga Tanodijeva znanja i stručnosti. Prisjetimo se samo njegove zbirke isprava *Monumenta historica liberae regiae civitatis Varasini*, kojima je upravo Barada napisao *Predgovor*. Osim toga, Barada je bio i mentor⁴⁶ mladome Tanodiju prilikom izrade njegove disertacije “Zagrebačka Zlatna bula” iz 1242. godine.⁴⁷ Tanodi se na iskazanoj pomoći Baradi zahvalio ovim riječima: *Potrebno je potanje razmotriti jedinu stvar, koja je bacila sumnju na izvornost “zlatne bule”, a to je izpušteni dio u tekstu kod navađanja granica posjeda stanovnika Gradca. Kod opisa granica prema Zagrebačkom kaptolu stoji u “zlatnoj buli”: “deinde ascendit ad metam capituli Zagradiensis, altera est hospitium de Grech, tertia filiorum Dobcha de genere Aga”. Ovaj je dio bio nerazumljiv prof. dr. Mihi Baradi, jer manjka “prima meta”. I doista tu je izpušten jedan dio, koji se nalazi u izpravi Bele III. (IV.), kojom god. 1266. (Smičiklas, Codex V., str. 401.)*

(1947./1948.). Od 1948. godine živi u Argentini gdje znanstveno i stručno osposobljen, nakon nekoliko godina prilagodbe i potrage za poslom, udara nove temelje argentinskoj arhivistici i, uopće, biva promicatelj arhivske struke i osnivanja arhivskih ustanova u Južnoj Americi. Od 1953. do 1984. godine profesor je Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Córdoba gdje utemeljuje Katedru za paleografiju i diplomatiku te Arhivsku školu (1959. godine). Obilazi brojne arhive i drži predavanja, objavljuje zapažene povijesne i arhivističke studije i knjige (*Manual de archivología hispanoamericana: teorías y principios*, 1961.; *Guía de los archivos de Córdoba*, 1968.) te od 1972. godine vodi Međuamerički centar za razvoj arhiva u Córdoba (*Centro interamericano de desarrollo de archivos – CIDA*). Za svoj izniman rad i zbog visoke međunarodne reputacije na polju arhivistike primio je brojna znanstveno-stručna priznanja i nagrade te je izabran u argentinsku Akademiju znanosti. Godine 1987. posvećen mu je zbornik *De archivis y archivistas: homenajes a Aurelio Tanodi*. Usp. Krešimir Čvrljak, “Hrvatsko-argentinski arhivist i povjesničar interameričke i svjetske reputacije dr. Zlatko Tanodi”, *Arhivski vjesnik*, god. 34. – 35./1991. – 1992., sv. 35 – 36 (1992): 243 – 252.; Mladen Švab, “Tanodi, Zlatko, povjesničar i arhivist (Varaždina, 1. IX. 1914.)” u: *Tko je tko u NDH. Hrvatska 1941. – 1945.*, Zagreb, 1997., s. v.

⁴⁶ Uzgred, spomenimo ovdje i jedan klauzurni ispit pod predsjedanjem Mihe Barade. Riječ je o *klauzurnom ispitu iz Hrvatske poviesti* kojemu je pristupio tada student/apsolvent Branko Fučić (1920. – 1999.). Pristupnik je dobio temu *Hrvatska vojska u vrijeme narodnih vladara*, a Barada je napisani rad ocijenio izvrsnom ocjenom (Arhiv Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *studentski dosje Branka Fučića*, diploma Mudroslovnoga fakulteta Hrvatskoga sveučilišta u Zagrebu, br. 1886/1944.). Po kasnijem Fučićevom svjedočenju Barada je bio profesor od koga se moglo mnogo toga naučiti i od kojega je on sam mnogo naučio, posebice na polju epigrafije i paleografije (“/.../ Meni je od prijeko potrebe sistematski studij koji mi zagrebačka škola nije dala /i nije mogla/ dati – *salva reverentia* mojim pokojnim učiteljima: Schneideru i Hoffilleru. Najviše smo dobili od starog, pokojnog Knolla /s kojim su se sprdali svi od profesora do studenata/ i †Barade, historičara, koga ne mogu bez afektivnih kompleksa zaboraviti kao magistra i prijatelja.” – citirano prema: Alenka Klemenc, “*Habemus artificem!* – iz pisem Branka Fučića Francetu Steletu” u: „*Az grišni diak Branko pridivkom Fučić*” – radovi međunarodnoga znanstvenog skupa o životu i djelu akademika Branka Fučića /u tisku/).

⁴⁷ Po pisanju Branke Marie Tanodi De Chiapero (“Aurelio /Zlatko/ Tanodi. Prilog biografiji i bibliografija radova”, *Arhivski vjesnik* 50 (2007): 59 – 60): “*Godine 1942. umalo da nije došlo do otkazivanja proslave 700. obljetnice osnivanja grada [Zagreba – nap. T. G.], jer je profesor pomoćnih povijesnih znanosti na Državnom sveučilištu u Zagrebu [M. Barada – nap. T. G.] otkrio da u tekstu dokumenta nedostaje jedan važan dio, što se do tada nije susretalo u drugim sličnim dokumentima, i što je dovelo do toga da bude proglašen falsifikatom. Don Aureliju [Z. Tanodiju – nap. T. G.], tada diplomiranom povjesničaru, činilo se nemogućim da bi netko iz onog vremena bio u stanju napraviti tako savršen falsifikat pečata, pa je navorio profesora da ipak dopusti proslavu obljetnice. Nakon dvije godine intenzivnih istraživanja, Tanodi je ne samo potvrdio autentičnost dokumenta, nego je time stekao i doktorat znanosti.*”

potvrđuje Gradcu slobostine: “*deinde ascendit ad metam capituli Zagrabiensis, ubi sunt mete tres, una capituli Zagrabiensis, altera hospitium de Grech (...)*”. Ovu veliku omašku u tekstu nisu primietili, odnosno nisu upozorili na nju prepisivači “*zlatne bule*” niti prevodioci na hrvatski sve do prof. Barade, a njome je uzdrmana njena vjerodostojnost, jer se to ne bi smjelo dogoditi i ostaviti u izvorniku.⁴⁸ U nastavku Tanodi ovaj *lapsus calami* karakterizira pogreškom “psihičke naravi”.⁴⁹

Još je jedna stvar bitna koju je Barada uradio 1944. godine. Naime, priredio je za objavljivanje, u izdanju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, knjigu svoga pokojnog profesora i prethodnika Ferde Šišića *Poviest Hrvata za kraljeva iz doma Arpadovića*.⁵⁰

Na ovome je mjestu vrijedno zabilježiti činjenicu koja se u literaturi o M. Baradi ponegdje navodi.⁵¹ Riječ je, naime, o njegovome odnosu prema partizanskom pokretu, a taj je, čini se, vrlo dobro opisao njegov kolega s Odsjeka za povijest Miroslav Brandt (1914. – 2002.). Po Brandtovim riječima Barada je “zbog prepustanja Dalmacije Talijanima, bio ogorčeni protivnik ustaškog režima i intenzivno je surađivao s NOB. U njegovoj kući na Črnomercu odsjedali su partijski kuriri što su dolazili s oslobođenih teritorija, a bio je i u tijesnoj vezi s tzv. Vojnim komitetom NOB za grad Zagreb, koji je svoje sastanke održavao u kući Mirjane Obrenović-Šimanski, nasuprot Baradina stana i pod Baradnim nadzorom”.⁵²

Nakon rata,⁵³ u školskoj godini 1945./1946. Miho Barada drži nastavu iz hrvatske povijesti (*Društveni poredak u Hrvatskoj do XII. stoljeća / Društveno uređenje Hrvata do XII. stoljeća* i seminar *Čitanje i tumačenje izvora*), a pomoćne povijesne znanosti dobivaju novoga honorarnog profesora u osobi dr. Josipa Matasovića,

⁴⁸ Zlatko Tanodi, “Zagrebačka Zlatna bula”, *Vjesnik Hrvatskog državnog arhiva* XI (1945): 27.

⁴⁹ Tanodi, “Zagrebačka Zlatna bula”, 28 - 29.

⁵⁰ Ferdo Šišić, *Poviest Hrvata za kraljeva iz doma Arpadovića (1102 - 1301). Prvi dio (1102 - 1205) od Kolomana do Ladislava III.*, Zagreb, 1944. Usp. Novak, “Ferdo Šišić (9. III. 1869. – 21. I. 1940.)”, 425.; Mladen Švab, “Barada, Miho, povjesničar (Seget kraj Trogira, 16. III. 1889. – Zagreb, 9. VII. 1957.)” u: *Tko je tko u NDH. Hrvatska 1941. -1945.*, Zagreb, 1997., s. v.

⁵¹ Usp. Antoljak, “Miho Barada (1889 – 1989)”, 98.

⁵² Miroslav Brandt, *Život sa suvremenicima. Političke uspomene i Svjetonazor*, Zagreb, 1996., 41 - 42. U jednom, pak, policijskom protokolu od 11. travnja 1944. iz vremena Nezavisne Države Hrvatske, vezano uz saslušanje sveučilišnoga profesora Držislava Švoba, za Baradu piše sljedeće: “3/Dr. Barada Miho, svećenik dosta neuravnotežen, zauzimalje često protuhrvatsko stanovište u svojoj župi Biteljčić, nastojao je svojevremeno prevesti narod u starokatoličku crkvu, zalaže se svake zgrade za Grgu Novaka, te je njegov sljepi sljedbenik. Nije intelektualno jak niti je opasan.” Citirano prema: Franić Tomić, “Nepoznati dokumenti o Grgi Novaku i Miroslavu Krleži”, 314.

⁵³ Vrijedi na ovome mjestu spomenuti i podatak iz zapisnika Politbiroa Centralnoga komiteta Komunističke partije Hrvatske (br. 18/49, od 14. juna 1949., Prilog zapisniku I. Političko stanje na Sveučilištu) vezano uz Informbiro gdje se M. Barada navodi kao mason odnosno u krugu sveučilišnih nastavnika masona (*Zapisnici Politbiroa Centralnoga komiteta Komunističke partije Hrvatske 1945. – 1952.*, sv. 2. /1949. – 1952./, prir. Branislava Vojnović, Zagreb, 2005., 154.). Zahvaljujem kolegi Ivanu Botici koji me upozorio na ovaj podatak.

koji je te godine držao *Metodologiju povijesti, Uvod u paleografiju i Seminarske vježbe iz pomoćnih historijskih nauka*.⁵⁴

U školskoj godini 1946./1947. Barada je predstojnik novoga ujedinjenog *Seminara za narodnu historiju i pomoćne historijske nauke*, a uz njega su tu bili još honorarni profesor dr. Josip Matasović, asistent dr. Nada Klaić i Janko Biruški. Te je godine Barada držao predavanja o *Hrvatima u XII. i XIII. stoljeću* a na seminaru *Poljički statut i rodovno uređenje*. Iduće godine ponovio je navedena predavanja uz iznimku u ljetnome semestru kada je govorio o *Hrvatskoj u doba narodnih vladara (kraljeva)*.⁵⁵

U sve obveze koje je imao na svome seminaru Barada je u razdoblju od 1947. do 1948. godine obnašao dužnost dekana, a od 1948. do 1949. i prodekana na Filozofskome fakultetu u Zagrebu.⁵⁶

Godine 1948. izabran je za dopisnoga člana⁵⁷ Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu u okrilju koje – tj. u Historijskome institutu JAZU u Zagrebu (sada Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti) – kao pročelnik njegovog Arhivskog odsjeka⁵⁸ organizira tečajeve iz latinske paleografije.⁵⁹ Osim toga bio je odgovoran za prepisivanje i pripremu publiciranja neobjavljenoga diplomatskog i drugog gradiva iz ostavštine Ivana Lučića (*Joannes Lucius*), koja je tim povodom bila posuđena iz Kaptolskoga arhiva u Splitu.⁶⁰ Uređuje i pojedina Akademijina izdanja, primjerice prvi svezak *Kotorskih spomenika* te oba sveska knjige *Ćirilskih rukopisa Vladimira Mošina*.⁶¹ Osim toga, aktivnije surađuje u *Radu Jugoslaven-*

⁵⁴ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1945./46. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1946., 13.

⁵⁵ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1946./47. i 1947./48. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1946., 80.; *Red (...)*, Zagreb, 1947., 15.; *Red (...)*, Zagreb, 1947., 17.

⁵⁶ Usp. Borislav Grgin, “Miho Barada (Seget kraj Trogira, 16. III. 1889. – Zagreb, 9. VII. 1957.). Dekan 1947/48.” u: *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Monografija*, ur. Stjepan Damjanović, Zagreb, 1998., 53.

⁵⁷ *** “Miho Barada” u: *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godine 1946. – 1948.*, knj. 54., Zagreb, 1949., 238 - 239.

⁵⁸ *Ljetopis JAZU 1949. – 1950.*, 24; *Ljetopis JAZU 1951. – 1952.*, 35.

⁵⁹ *Ljetopis JAZU 1949. – 1950.*, 27, 100.

⁶⁰ *Ljetopis JAZU 1949. – 1950.*, 101.; *Ljetopis JAZU 1951. – 1952.*, 36. Usp. i Antoljak, “Miho Barada (1889 – 1989)”, 98. Nekoliko godina kasnije doći će do određenih trzavica između M. Barade i Ivana Grgića (1898. – 1961.) vezano upravo uz spise ove ostavštine, točnije rečeno, po pitanju *Vranskoga običajnog prava (Consuetudini di Urana)*. Naime, Barada je prvi znao da se tekst *Vranskoga običajnog prava* nalazi u Lučićevoj ostavštini i isti je planirao prirediti i objaviti. Za detalje i pozadinu ovoga spora, uz navode iz međusobne korespondencije Barada – Grgić, v. Stjepan Antoljak, *Hrvati u prošlosti. Izabrani radovi*, izabrao i uredio Stijepo Obad, Split: Književni krug, 1992., 775 - 779.

⁶¹ *Kotorski spomenici. Prva knjiga kotorskih notara od god. 1326. – 1335. – Monumenta Catarensia. Liber notariorum Catarensium I. ab anno 1326 – 1335*, sv./vol. 1., uredio i dodao uvod, regeste i kazala Antun Mayer, urednik ~, Zagreb: Historijski institut JAZU Dubrovnik, 1951.; Vladimir Mošin, *Ćirilski rukopisi Jugoslavenske akademije*, II. dio: Reprodukcijske, ur. ~, Zagreb: Historijski institut JAZU, 1952.; Vladimir Mošin, *Ćirilski rukopisi Jugoslavenske akademije*, I. dio: Opis rukopisa, ur. ~, Zagreb: Historijski institut JAZU, 1955.

ske akademije znanosti i umjetnosti gdje objavljuje članak "Dalmatia Superior";⁶² potom "Lapčane"⁶³ i najzad, postumno, "Priloge kronologiji hrvatske povijesti".⁶⁴ *Hrvatska u XI. stoljeću* (za sve slušaće od trećega semestra nadalje) te seminar *Čitanje i tumačenje hrvatskih zakonika* u zimskome semestru odnosno u ljetnome *Feudalizam kod Hrvata* (namijenjen slušačima od trećega do osmoga semestra) te seminar *Čitanje i tumačenje hrvatskih zakonika* držao je u akademskoj godini 1948./1949.⁶⁵

Godine 1948. Barada konačno, nakon dugih priprema, objavljuje i prvi⁶⁶ od četiri do danas tiskana sveska *Trogirskih spomenika*.⁶⁷ Prva tri sveska objavljena su u glasovitoj Akademijinoj seriji *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium* (vol. 44, 45, 46). Zadnji svezak tiskao je splitski Književni krug 1988. godine.

Od 1949. do 1952. godine član je Uređivačkoga odbora *Starohrvatske prosvjete*.⁶⁸ U tome časopisu objavljuje i dva članka: "Hrvatska dijaspora i Avari" i "Notae epigraphicae".⁶⁹

Kolika je pak društvena aktivnost M. Barade bila u ovome razdoblju, teško je reći. Raspoložemo tek ponekim podatkom kao što je onaj da su Barada i Marko Kostrenčić kao referenti sudjelovali na "diskusionalnoj večeri" koju je u veljači 1949. godine organiziralo Povijesno društvo Hrvatske povodom objavljivanja knjige D. Jankovića *Istorija države i prava naroda FNRJ*.⁷⁰ Riječ je, između ostaloga, o pro-

⁶² *Rad JAZU*, knj. 270., Odjel za filozofiju i društvene nauke, knj. I., Zagreb, 1949., 93 - 113. Usp. i Basić, "Problemi proučavanja", 74 - 82.

⁶³ *Rad JAZU*, knj. 300., Odjel za filozofiju i društvene nauke, knj. V., Zagreb, 1954., 473 - 535.

⁶⁴ *Rad JAZU*, knj. 311., Odjel za filozofiju i društvene nauke, knj. VII., Zagreb, 1957., 185 - 217.

⁶⁵ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1948./49. - rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1948., 76, 84; *Red (...)*, Zagreb, 1949., 15.

⁶⁶ U početku je naziv serije bio *Acta Tragurina*, odnosno *Documenta Tragurina*. Usp. *Ljetopis JAZU* 1946. - 1948., str. 86., 140.

⁶⁷ *Trogirski spomenici. Dio I. Zapisci pisarne općine trogirske. Svezak I. od 21. X. 1263. do 22. V. 1273. - Monumenta Traguriensia. Pars prima. Notae seu abbreviaturae cancellariae comunis Traugurii. Volumen I ab 21. X. 1263. usque ad 22. V. 1273.*, prepisao i uredio ~, Zagreb, 1948.; *Trogirski spomenici. Dio I. Zapisci pisarne općine trogirske. Svezak II. od 31. I. 1274. do 1. IV. 1294. - Monumenta Traguriensia. Pars prima. Notae seu abbreviaturae cancellariae comunis Traugurii. Volumen II ab 31. I. 1274. usque ad 1. IV. 1294.*, prepisao i uredio ~, Zagreb, 1950.; *Trogirski spomenici. Dio II. Zapisci sudbenog dvora općine trogirske. Svezak I. od 8. VIII. 1266. do 6. XII. 1299. - Monumenta Traguriensia. Pars secunda. Acta curiae comunis Traugurii. Volumen I ab 8. VIII. 1266. usque ad 6. XII. 1299.*, prepisao i uredio ~, Zagreb, 1951. i postumno *Trogirski spomenici. Zapisci kurije grada Trogira od 1310. do 1331. - Monumenta Traguriensia. Acta curiae comunis Traugurii ab 1310. usque 1331.*, prepisao i uredio ~, opsežnim registama i bilježkama popratio Marin Berket, Split, 1988.

⁶⁸ *Starohrvatska prosvjeta* (Zagreb), ser. III., sv. 1 (1949) i sv. 2 (1952).

⁶⁹ "Hrvatska dijaspora i Avari", *Starohrvatska prosvjeta*, ser. III., sv. 2 (1952): 7 - 17; "Notae epigraphicae", *Starohrvatska prosvjeta*, ser. III., sv. 2 (1952): 179 - 182.

⁷⁰ Magdalena Najbar-Agičić, "Osnivanje i prve godine djelovanja Povijesnog društva Hrvatske (1947 - 1955)", *Historijski zbornik*, god. LXI., br. 2 (2008): 399.

blematici društvenoga uređenja Hrvata do XII. stoljeća, koja u toj knjizi nije bila dobro prikazana i protumačena. Osim navedenoga, Povijesno društvo Hrvatske planiralo je iduće godine (1950.) organizirati stručno Savjetovanje historičara Narodne Republike Hrvatske. Poziv je bio upućen i Baradi, no on je odbio sudjelovati na savjetovanju.⁷¹ Osim njega i mnogi su drugi dali negativne ili suzdržane odgovore (S. Gunjača, J. Kolaković, B. Sučević, F. Močanin, S. Antoljak, J. Matasović i drugi).⁷²

Na Filozofskome fakultetu tijekom zimskoga semestra školske godine 1949./1950. Barada drži kolegije: *Postanak hrvatske države* i seminar *Čitanje glagolskih isprava*, a u ljetnome semestru *Hrvatska povijest – staro doba* i seminar *Čitanje i tumačenje hrvatskih spomenika*.⁷³

Spomenom uzgred da je Matasović tada razradio predavanja iz pomoćnih povijesnih znanosti držeći tako *Metodologiju povijesti*, *Latinsku paleografiju*, *Hronologiju*, *Sfragistiku*, *heraldiku*, *genealogiju* te *Seminarske vježbe iz pomoćnih historijskih nauka*.

Uz predstojnika Baradu u školskoj godini 1950./1951. *Seminar za narodnu historiju* činili su izvanredni profesor dr. Vaso Bogdanov i asistent dr. Nada Klaić-Tarnovski. Tijekom zimskoga semestra te školske godine Barada drži sljedeću nastavu: *Pregled hrvatske povijesti do XII. stoljeća* i seminar *Čitanje i tumačenje hrvatskih pisanih isprava*, a u ljetnome semestru *Hrvatska povijest od XII. – XVI. stoljeća* i seminar *Čitanje hrvatskih isprava*.⁷⁴ Tada se i pomoćne povijesne znanosti dijele od hrvatske povijesti, a Josip Matasović biva izabran za predstojnika *Seminara za pomoćne historijske nauke*.⁷⁵

Na ovome mjestu valja spomenuti i to da se kroz cijelo promatrano razdoblje, kao profesor hrvatske srednjovjekovne povijesti, Barada bavio mišlju da revidira i dopuni *Documenta* (1877.) Račkoga. No, u toj nakani – nažalost – nije imao uspjeha.⁷⁶

U sveučilišnome Redu predavanja za 1951./1952. godinu uz Baradino ime stoje kolegiji: *Doba feudalizma u Hrvatskoj* odnosno *Hrvati u feudalnom vremenu* i seminar *Čitanje izvora* odnosno *Čitanje i prevođenje sredovjernih latinskih ispra-*

⁷¹ Najbar-Agičić, "Osnivanje i prve godine djelovanja Povijesnog društva Hrvatske (1947 – 1955)", 417.

⁷² Najbar-Agičić, "Osnivanje i prve godine djelovanja Povijesnog društva Hrvatske (1947 – 1955)", 417.

⁷³ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1949./'50. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1949., 83; *Red (...)*, Zagreb, 1950., 17.

⁷⁴ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1950./'51. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1950., 87; *Red (...)*, Zagreb, 1951., 16.

⁷⁵ Usp. Raukar – Janeković Römer, "Odsjek za povijest", 85.

⁷⁶ Stjepan Antoljak, *Hrvatska historiografija do 1918.*, knj. II., Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1992., 119.

va.⁷⁷ Tada mu, 1952. godine, iz tiska izlazi i knjiga *Hrvatski vlasteoski feudalizam po Vinodolskom zakonu*.⁷⁸

Iduće školske godine 1952./1953. u zimskome semestru predaje kolegije: *Hrvati u XIII. stoljeću* i seminar *Čitanje i tumačenje izvora*, a u ljetnome *Hrvatska povijest druge polovice XIII. stoljeća* i seminar *Čitanje sredovjekovnih natpisa*.⁷⁹ Spomenimo da tada i Matasović (po uzoru na Baradu) unutar pomoćnih povijesnih znanosti drži predavanja iz arhivistike.

Kao dopisni član JAZU Miho Barada je, osim već spomenutih obveza, od 1954. godine bio imenovan u Naučni savjet Historijskoga instituta u Dubrovniku. Uz njega su tu još bili G. Novak kao predsjednik te članovi J. Badalić, M. Tartaglia, M. Dinić i I. Božić.⁸⁰

U svojoj zadnjoj predavačkoj godini (1953./1954.), tj. prije umirovljenja, u prvome i drugome semestru Barada govori o *Društvenome uređenju srednjovjekovne Hrvatske*, a na seminaru sa studentima radi *Čitanje i tumačenje izvora*.⁸¹ Bila je to, naime, zadnja nastavna godina Mihe Barade na Filozofskome fakultetu jer je 31. kolovoza 1954. godine zbog bolesti, na vlastiti zahtjev, umirovljen.⁸²

Već iduće godine na njegovo mjesto dolazi Nada Klaić⁸³ s predavanjima *Izvori za hrvatsku povijest i Povijest Hrvatske u doba Arpadovića*.⁸⁴

Godine 1955. na stranicama časopisa *Živa antika – Жива антика – Antiquité vivante* vođena je “naučna polemika”, koja je bila potaknuta prijevodom *Sumptarskoga kartulara* u Šidakovoj *Historijskoj čitanki za hrvatsku povijest I*.⁸⁵ Naime, P. Skok bio je sebi pripisivao tumačenje jednoga mjesta u kartularu, koje je ipak prije njega bio već riješio Barada, ali ga nije publicirao nego samo usmeno priopćio V. Gortanu.⁸⁶ Na koncu su u toj polemici sudjelovali P. Skok s jedne strane, a s druge Veljko Gortan, Jaroslav Šidak i Miho Barada.⁸⁷ Potonja dva po prvi puta na istoj strani nakon dugo vremena.

⁷⁷ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1951./52. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1951., 95; *Red (...)*, Zagreb, 1952., 18.

⁷⁸ Zagreb, Djela Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 44., 1952. Usp. i Lujo Margetić, “Miho Barada i Vinodolski zakon (1288.)”, *Rijeka*, god. XII., br. 1 (2007): 57 - 64.

⁷⁹ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1952./53. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1952., 101; *Red (...)*, Zagreb, 1953., 18.

⁸⁰ *Ljetopis JAZU 1955.*, 38 - 39.

⁸¹ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1953./54. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1953., 104 - 105.; *Red (...)*, Zagreb, 1954., 18.

⁸² Stjepan Antoljak, “Miho Barada (1889 – 1989)”, *Arhivski vjesnik*, god. XXXIII./1990., sv. 34 (1990): 99. Usp. Raukar – Janeković Römer, “Odsjek za povijest”, 82.

⁸⁴ AFFZg, Red predavanja za školsku godinu 1954./55. – rukopis. Usp. i tiskani *Red (...)*, Zagreb, 1954.

⁸⁵ Zagreb, Školska knjiga, 1952.

⁸⁶ Usp. *Historijska čitanka za hrvatsku povijest I*, 23.

⁸⁷ Naučna polemika: “Odgovor na ‘Utuk’ prof. P. Skoka”, *Živa antika – Жива антика – Antiquité vivante*, god. V., sv. 1., Skopje, 1955., 212. - 214.

Kada se sredinom pedesetih godina prošloga stoljeća radilo na osnivanju Filozofskoga fakulteta u Zadru, tada su i Baradu kontaktirali po pitanju tamošnjega studija povijesti i želje pojedinaca da Barada preuzme nastavne obveze iz hrvatske srednjovjekovne povijesti, no na koncu takvo što, nažalost, nije bilo realizirano.⁸⁸

Miho Barada umro je 9. srpnja 1957. u Zagrebu, a pokopan je u rodnome Segetu Donjemu kod Trogira.⁸⁹ U oporuci koju je sastavio još 1949. godine izrazio je želju da bude pokopan u rodnome mjestu.⁹⁰

Kako je relativno kasno počeo istraživati i pisati, ali je i to s vremenom nadoknađivao, tako mu je tek poslije smrti tiskarske strojeve ugledala važna monografija o *Starohrvatskoj seoskoj zajednici*.⁹¹

⁸⁸ Antoljak, "Miho Barada (1889 – 1989)", 98 - 99.

⁸⁹ Usp. Ivan Golub, "Prinosi za životopis Mihe Barade (1889 – 1957) – o stoljetnici rođenja", *Croatica Christiana periodica*, god. XV., br. 27 (1991): 144 - 148. Kao prilog ovome radu donesen je prijepis Baradine oporuke.

⁹⁰ Tekst oporuke, zbog njezine važnosti i zanimljivosti, prilažemo u cijelosti. Prijepis Oporuke Mihe Barade od 28. listopada 1949. (Biblioteka Ivana Goluba): *Oporuka dr. Miha Barade – učinjena u Zagrebu Riječka 2. dne 28. listopada 1949 (hiljadu devetstotina četrdesetdevete). Budući da pobolijevam na tlaku krvi i mogu iznenada poći Bogu na račun činim ovu oporuku: 1. Ako još ima što moga u zemljama i kućama u Segetu jer to ništa nisam ja stekao, neka ostane u obitelji, kako sam i naslijedio, t.j., u vlasnosti mog brata Ante. 2. Kuća u Zagrebu Riječka 2 u kojoj stanujem ubilježena je 1/2 na mene, a 1/2 na brata Antu, međutim pri kupnji te kuće ja nisam ništa doprinjeo nego sve brat Ante, a uknjižena je po 1/2 da mogu nesmetano u njoj stanovati. Svjedoci Celio-Cega Teodor prodavalac i Ante Vatavuk posjednik. 3. U kući u kojoj stanujem a. u prvoj sobi kredenc, kauč, stol 4 stolice, fotelj, radio i sve što je u kredencu vlasništvo je mojeg brata Ante. Naime 1941. židovka Weiller Gerty bježeći ostavila je sve to meni na čuvanje. Međutim stanujući u Splitu digla je na račun tog i drugog pomješa kod brata mi Ante 12.000 lira. Poslije rata nagođili smo se da je za tu svotu ostavila to pokućstvo i pribor, a ostalo odnjela i prodala vani. Svjedok dr. Grga Novak sveučilišni profesor i gdja dr. M. Duića. b. U drugoj sobi dva kauča i ormar to je sve brat mi kupio sinovima Ivi i Marinku 1948. c. U trećoj sobi kauč i njemu pripadajući ormar jesu moji, dok drugi ormar s robom je mojih nećaka Ive, Marinka i Vinka. d. U biblioteci sve je moje. Od knjiga neka izabere Jugoslavenska akademija u Zagrebu što njoj vrijedi, osobito Luciusa "De regno" i "Memorie", Rački "Documenta", Smičiklas "Codex diplomaticus", Šišić "Povijest Hrvata 1925" jer su unutra razne moje bilješke, zatim sve moje rukopise, osobito predavanja iz hrvatske povijesti, fotografije raznih rukopisa i drugo što vrijednim nađe dr. Branko Gušić akademijin glavni tajnik. Što ostane mojim nećacima Ivi, Marinku i Vinku na moju uspomenu. Čitav život prošao sam skromno i siromašno pa takav ću i umrijeti. Što sam spomenuo to je sve što imam. Novaca dragocjenosti i slično nemam, a ni dugova. Kad umrem brat i moji nećaci, ako ikako mogu neka me prenesu ravno iz kuće posve tiho i privatno u vagon na kolodvor i do u Kaštel Stari, tad kolima sve privatno do u Seget i to ravno u Konacvine, tu neka mi se učini crkveni privatni i tihi sprovod kao svećeniku katoličke crkve što sam bio i ostao do smrti. Zabranjujem bilo gdje bilo koju svečanost govore, vijence i slično. U Konacvini poslije crkvenog opijela neka me se neposredno pokopa uz moje roditelje i drugu rodbinu, ali isto posve tiho. Molim brata Antu ili nećake njegove sinove da sve ovo iz pijeteta prema meni sve strikte izvrše. U Zagrebu dne 28. listopada 1949. Dr. Miho Barada (Barada v.r.) sveučilišni profesor i dopisni član Jug. Akademije svojom rukom napisao kao svoju posljednju volju. P.S. Kad prilike nebi dozvolile i morao biti pokopan u Zagrebu zabranjujem svaki svečani sprovod, neka bude tiho privatno i rano ujutro, jedino neka me pokopaju negdje odakle mi se kosti neće bacati amo ili tamo. Dr. Miho Barada. Prijepis sa svim izvornim jezičnim pogreškama preuzet je iz: Golub, "Prinosi za životopis Mihe Barade", 147 - 148.*

⁹¹ Zagreb, JAZU, 1957. Po pitanju Baradine pisane ostavštine v. Antoljak, "Miho Barada (1889 – 1989)", 108.

Umjesto zaključka

Miho Barada imenovan je 1933. honorarnim nastavnikom za pomoćne povijesne znanosti (pomoćne historijske nauke) na zagrebačkome Filozofskom fakultetu. U tome statusu ostao je do 1940., a nastavu držao do 1943. godine. Nakon umirovljenja Ferde Šišića (1940.) Barada je izabran za redovitoga profesora hrvatske povijesti na Filozofskome fakultetu. No, nastavu iz toga predmeta počeo je držati još 1938. godine pa kontinuirano sve do svoga umirovljenja 1954. godine. Na temelju spisa iz Arhiva Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu mogli smo iznijeti podatke o predmetima i satnici koju je Barada držao te preko knjižnične građe pratiti ujedno i njegova znanstvena istraživanja te objavljivanje radova. Nažalost, arhivsko gradivo koje je korišteno prilikom pisanja ovoga rada nije bilo dostatno da se daju cjelovitiji i sadržajniiji odgovori, primjerice, na pitanja kao što su: kakav je bio odnos Mihe Barade prema studentima, kakav je Barada imao pedagoški pristup u nastavi ili pak o njegovu radu u određenim fakultetskim tijelima i drugo.

No, zato na koncu slobodno možemo zaključiti da je Miho Barada svojim znanstveno-nastavnim radom na polju pomoćnih povijesnih znanosti – posebice onim temeljnim: paleografiji, diplomatici i kronologiji potom, pak, topografiji, epigrafiji i egdotici i tako dalje – kao i još više na polju hrvatske ranosrednjovjekovne povijesti,⁹² koju je, u biti, jako teško i nepotrebno dijeliti od prethodno spomenutih, ostavio vrijedan i kvalitetan opus (ne i kvantitativan; čini ga *circa* stotinu bibliografskih jedinica), no opus koji je ugrađen u temelje hrvatske medievistike.

⁹² Iako do održavanja znanstvenoga skupa *Miho Barada (1889. – 1957.) – Znanstveni skup povodom 50. godišnjice smrti* u organizaciji Hrvatskoga instituta za povijest u Zagrebu i Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (Zagreb, 20. studenoga 2007.) o Baradi nije bilo sličnoga okupljanja, vrijedi ovdje, primjerice, ipak spomenuti jednu lijepu gestu. Naime, Jerko Marasović, Tomislav Marasović i Mirjana Marasović svoju su monografiju *Crkva Svete Trojice u Splitu* (Split 1971.) posvetili “uspomeni Mihe Barade, zaslužnog istraživača hrvatske povijesti”.

Miho Barada as a teacher of auxiliary historical disciplines and professor of Croatian history

Tomislav Galović

Department of History and Institute of Croatian History

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb

Ivana Lučića 3

10000 Zagreb

Croatia

e-mail: tgalovic@ffzg.hr

Summary

Croatian early medieval history and ancillary historical disciplines occupy important places within the academic opus of Miho Barada (1889–1957). Ever since his student days at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, and especially following his education and specialization at the Vatican School of Palaeography, Diplomatics and Archivistics (*Scuola Vaticana di Paleografia, Diplomatica e Archivistica*), Barada had been highly interested in Latin palaeography, diplomatics and chronology. As early as 1933, he was appointed adjunct lecturer in ancillary historical disciplines at the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb. He remained at that position until 1940 and continued to teach until 1943. In this article I will discuss the career of Miho Barada at the School of Arts and Humanities of the University of Zagreb, first as a teacher of ancillary historical disciplines and then as professor of Croatian medieval history, from 1938 until his retirement in 1954. Using documents from the Archives of the Faculty of Humanities and Social Sciences. I will discuss the courses that Barada taught, his time-table, but also his academic research and publishing career. I will also briefly reflect upon his contribution to the organization and realization of courses and lectures on Latin palaeography. These courses took place at the Historical Institute of the Yugoslav Academy of Sciences and Arts (today Department for History of the Institute of Historical and Social Sciences of the Croatian Academy of Sciences and Arts). In conclusion, it may be said that if there were not for Miho Barada and other professors and academics of his calibre, Croatian early Middle Ages would still seem a rather 'dark' period.

Keywords: Miho Barada (1889–1957), Croatian medieval history, ancillary historical disciplines (Latin palaeography, diplomatics and chronology), Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Department for History, teaching.